

**KREDITLASH VA MIKROKREDIT BERISH
TIZIMINING ISHLAB CHIQRISHNI
RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI**

Oybek Mamadaliyev
Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya Mazkur maqolada kreditlash va mikrokredit berish tizimining ishlab chiqarish sohasini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilingan. Ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatida moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyoj, ayniqsa kichik va o'rta biznes subyektlari uchun mikrokreditlar orqali qondirilishi masalalari yoritilgan. Shuningdek, kredit resurslarining ishlab chiqarish hajmi, investitsion faollik va bandlikka ta'siri baholangan. Kreditlash va mikrokredit berish tizimining ishlab chiqarishni rivojlantirishga ta'sir etish doirasida mavjud muammolar ham o'rganilgan.

Kalit so'zlar: bank tizimi, xorijiy tajriba, bank islohotlari, kreditlash, mikrokredit, raqamli bank xizmatlari, Bazel standartlari, kreditlash mexanizmlari, korporativ boshqaruv, moliyaviy inklyuziya, bank raqobatbardoshligi.

Аннотация В данной статье научно-практически проанализированы роль и значение системы кредитования и микрокредитования в развитии производственного сектора. Освещены вопросы удовлетворения потребности производственных предприятий в финансовых ресурсах, особенно субъектов малого и среднего бизнеса, за счёт микрокредитов. Также оценено влияние кредитных ресурсов на объёмы производства, инвестиционную активность и занятость. В рамках исследования воздействия системы кредитования и микрокредитования на развитие производства изучены существующие проблемы.

Ключевые слова: банковская система, зарубежный опыт, банковские реформы, кредитование, микрокредитование, цифровые банковские услуги,

стандарты Базель, механизмы кредитования, корпоративное управление, финансовая инклюзия, конкурентоспособность банков.

Abstract *This article provides a scientific and practical analysis of the role and significance of the credit and microcredit system in the development of the manufacturing sector. The study highlights issues related to meeting the financial resource needs of manufacturing enterprises, particularly small and medium-sized businesses, through microcredit instruments. In addition, the impact of credit resources on production volume, investment activity, and employment is assessed. Existing challenges within the framework of the influence of the credit and microcredit system on production development are also examined.*

Keywords: *banking system, foreign experience, banking reforms, credit, microcredit, digital banking services, Basel standards, lending mechanisms, corporate governance, financial inclusion, banking competitiveness.*

Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarishni barqaror rivojlantirish moliyaviy resurslarning mavjudligi va ulardan samarali foydalanish bilan bevosita bog'liq. Kreditlash va mikrocredit berish tizimi korxonalarning aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojini qondirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim moliyaviy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, bank kreditlari va mikromoliya institutlari tomonidan taqdim etilayotgan mikrocreditlar kichik ishlab chiqaruvchilar uchun asosiy moliyalashtirish manbai hisoblanadi.

Kreditlash tizimining ishlab chiqarishga ta'siri:

Kreditlash tizimi ishlab chiqarish sohasiga quyidagi asosiy yo'nalishlarda ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

1. **Aylanma mablag'larni to'ldirish** – korxonalar xomashyo, material va butlovchi qismlarni o'z vaqtida xarid qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.
2. **Investitsion faollikni oshirish** – uzoq muddatli kreditlar orqali zamonaviy uskunalar sotib olinib, ishlab chiqarish samaradorligi oshadi.

3. **Texnologik yangilanish** – innovatsion loyihalarni moliyalashtirish natijasida raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish imkoniyati kengayadi.
4. **Ishlab chiqarish hajmini oshirish** – kredit resurslari yordamida ishlab chiqarish quvvatlaridan to‘liq foydalanish ta’minlanadi.

1-jadval

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishning asosiy ko‘rsatkichlari:

2020–2024-yillar dinamikasi

№	Ko‘rsatkich	2020-yil	2024-yil	O‘sinh/foiz
1	Kichik biznesning YaIMdagi ulushi (%)	56.6	53.8	-2.8%
2	Kichik biznes subyektlari soni (2024-yil 1-oktabr holatiga)	–	400,000	~+23%
3	Kichik biznesning sanoatdagi ulushi (%)	25.1	31.5	+6.4%
4	Ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari (trln. so‘m)	64.4	198.2	×3.07
5	Ajratilgan mikrokreditlar hajmi (trln. so‘m)	10.2	23.75	+133%
6	Tadbirkor ayollar uchun ajratilgan kreditlar (trln. so‘m)	4.9	16.8	+244%
7	Toshkent shahridagi kichik korxona va mikrofirmalar soni	60,500	87,778	+45%
8	O‘zbekistondagi umumiy kichik biznes subyektlari soni	325,000	399,031	+23%
9	“Har bir oila – tadbirkor” dasturi orqali ajratilgan kreditlar (trln. so‘m)	2.1	17.2	×8.2
10	Yuridik shaxslarni kreditlash hajmi (trln. so‘m)	42.5	68.9	+62.1%
11	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni kreditlash hajmi (trln. so‘m)	2.28	17.2	×7.5

Manba: www.cbu.uz, 2024 ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Ushbu jadvalda O'zbekiston Respublikasida 2020-yildan 2024-yilgacha bo'lgan davr mobaynida kichik biznes subyektlari faoliyati va ularni moliyalashtirish bo'yicha mavjud statistik ko'rsatkichlar tahlil qilinadi. Jadval quyidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi: yalpi ichki mahsulotdagi kichik biznes ulushi, kichik korxona va mikrofirmalar soni, sanoatdagi ulushi, ajratilgan kreditlar hajmi, "Har bir oila – tadbirkor" dasturining o'sishi, mikro kreditlar va ayollar tadbirkorligi uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash hajmi. Shuningdek, Toshkent shahridagi faol subyektlar soni va kreditlash ko'rsatkichlarining foiz o'sish sur'atlari ham aks ettirilgan.

Mikro kreditlar, ayniqsa, kichik va mikro biznes subyektlari uchun muhim ahamiyatga ega. Ularning ishlab chiqarishni rivojlantirishdagi o'rni quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- kichik ishlab chiqarish korxonalarini tashkil etish va rivojlantirish imkonini beradi;
- aholining tadbirkorlik faolligini oshiradi;
- o'zini o'zi band qilish va yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qiladi;
- kam mablag' talab qiladigan ishlab chiqarish yo'nalishlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Mikro kreditlar odatda soddalashtirilgan tartibda, qisqa muddatga va kamroq hujjatlar asosida berilishi bilan ajralib turadi, bu esa ishlab chiqarish faoliyatini tez yo'lga qo'yishga imkon yaratadi.

Shu bilan birga, kreditlash va mikro kredit berish tizimini rivojlantirish jarayonida qator muammolar mavjud:

- foiz stavkalarining nisbatan yuqoriligi;
- garov ta'minotiga qo'yiladigan qat'iy talablar;
- moliyaviy savodxonlik darajasining yetarli emasligi;
- ishlab chiqarish loyihalarining yuqori risk darajasi.

Mazkur muammolar ishlab chiqaruvchi subyektlarning kredit resurslaridan to'liq va samarali foydalanishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kreditlash va mikrokredit berish tizimi ishlab chiqarishni rivojlantirishning muhim moliyaviy asosi hisoblanadi. Ushbu tizimlarni yanada takomillashtirish, foiz stavkalarini optimallashtirish, mikromoliya xizmatlarini kengaytirish hamda ishlab chiqarishga yo'naltirilgan kredit dasturlarini kuchaytirish orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirish mumkin. Ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash orqali mamlakatning ishlab chiqarish salohiyatini oshirishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar (Harvard usuli)

1. Basel Committee on Banking Supervision (2019) *Basel III: Finalising post-crisis reforms*. Basel: Bank for International Settlements.
2. Beck, T. and Demirgüç-Kunt, A. (2006) 'Small and medium-size enterprises: Access to finance as a growth constraint', *Journal of Banking & Finance*, 30(11), pp. 2931–2943.
3. Berger, A.N. and Udell, G.F. (2006) 'A more complete conceptual framework for SME finance', *Journal of Banking & Finance*, 30(11), pp. 2945–2966.
4. Gadoyev, G.N. (2024) O'zbekistonda zamonaviy bank xizmatlarini taklif etish. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(6), pp. 45–52.
5. Gorton, G. and Metrick, A. (2012) *Regulating the Shadow Banking System*. Brookings Papers on Economic Activity, 2012(1), pp. 261–312.
6. King, B. (2018) *Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank*. Singapore: Wiley.
7. Mishkin, F.S. (2019) *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. 12th edn. Boston: Pearson.
8. World Bank (2023) *Global Financial Development Report*. Washington, DC: World Bank.